

Wstęp

Zapewne nikogo z grona czytelników niniejszej monografii nie trzeba przekonywać o tym, jak ważną rolę odgrywa współcześnie sektor energetyczny dla prawidłowego funkcjonowania państwa, gospodarki, społeczeństwa, a tak naprawdę dla każdego z nas.

Zapewnienie ciągłości i niezawodności dostaw paliw i energii stanowi istotne wyzwanie stojące przed współczesnym państwem, zarówno w aspekcie gwarancji jego suwerenności w wymiarze międzynarodowym, jak i w aspekcie gwarancji podstawowych praw i wolności obywatelskich (prawa do godnego życia) oraz ochrony porządku publicznego czy wreszcie jego odpowiedzialności za prawidłowy stan gospodarki.

Jednocześnie też nie ulega wątpliwości, że sektor energetyczny w istotny sposób wpływa na środowisko naturalne, w tym na zmiany klimatu, nawet jeżeli wciąż wśród naukowców toczą się dyskusje na temat źródeł i przyczyn zachodzących zmian klimatycznych. Wszelka bowiem działalność gospodarcza jest nieuchronnie związana z ingerencją w środowisko naturalne, przy czym jest ona szczególnie intensywna w przypadku sektora energetycznego. Z tego względu konieczność uwzględnienia wymogów ochrony środowiska w sektorze energetycznym nie budzi wątpliwości. Rozstrzygnięcia wymaga natomiast kwestia możliwości do zaakceptowania poziomu tej ochrony, jej instrumentów i koniecznego wyważenia z pozostałymi celami regulacji gospodarki.

W powyższym kontekście nie dziwi fakt, że polityka energetyczna i polityka klimatyczna urosły do rangi najistotniejszych polityk Unii Europejskiej oraz stały się przedmiotem ożywionych debat i dyskusji na

tw. agendzie unijnej, obok chociażby tak fundamentalnych kwestii jak przyszłość funkcjonowania systemu instytucjonalnego UE czy jej geopolityczna pozycja we współczesnym świecie, z którymi to zagadnieniami zresztą polityka energetyczna i polityka klimatyczna są silnie powiązane.

Dyskusje wokół kwestii zakresu redukcji emisji gazów cieplarnianych do atmosfery, samodzielności państw członkowskich co do wyboru źródeł pozyskiwania energii pierwotnej, tzw. miksu energetycznego, instrumentów wsparcia dla energetyki odnawialnej, ochrony odbiorców paliw i energii przed nadmiernymi kosztami ich zakupu, w tym ochrony przed zjawiskiem „ubóstwa energetycznego”, by wskazać tylko kilka przykładów, pokazują, że podejmowana w niniejszej publikacji problematyka jest niezwykle aktualna.

Mówiąc o polityce energetycznej UE, musimy mieć świadomość, że jej historia jest stosunkowo krótka, a jednocześnie jej rozwój był w ostatnich latach, jest i z pewnością będzie niezwykle dynamiczny. W jeszcze większym stopniu stwierdzenie to jest aktualne w stosunku do polityki klimatycznej UE.

Jakkolwiek już u swego zarania integracja europejska, której owocem jest dzisiejsza UE, objęła zakresem swej regulacji sektor paliwowo-surowcowy, by wspomnieć chociażby o Europejskiej Wspólnocie Węgla i Stali powołanej w 1951 r. oraz o Europejskiej Wspólnocie Energii Atomowej (Euratom) powstałej w 1957 r., przez długi czas trudno było mówić o europejskiej polityce energetycznej. Decyzje dotyczące gospodarki paliwami i energią zapadały na szczeblu krajowym.

Dopiero kryzys paliwowy lat 70. XX w., a w jeszcze większym stopniu podjęte na początku lat 90. XX w. wysiłki Komisji Europejskiej zmierzające do wdrożenia reguł rynku wewnętrznego i konkurencji w sektorze energetycznym zainicjowały proces tworzenia wspólnotowej czy – jak byśmy powiedzieli dziś – unijnej polityki energetycznej. Na dość wczesnym etapie tego procesu dostrzeżono także wagę kwestii środowiskowych, w tym klimatycznych. Funkcjonowanie sektora energetycznego jest z nimi bowiem – jak już wspomniano – bardzo silnie powiązane i to na wielu płaszczyznach: zagwarantowania zrównoważonego rozwoju i właściwego gospodarowania źródłami energii pierwotnej czy ograniczenia negatywnego wpływu wytwarzania paliw i energii na środowisko,

w tym także na zmiany klimatyczne. Zagadnienia te w istotny sposób oddziaływały na ewolucję unijnej polityki energetycznej i jej istotny związek z polityką klimatyczną.

Ujęcie polityki energetycznej Unii Europejskiej jedynie jako ewolucji od paradygmatu konkurencji i rynku wewnętrznego w kierunku paradygmatu gospodarki „zeroemisynnej” byłoby jednak zbyt dużym uproszczeniem.

Z uwagi na ogromne znaczenie sektora energetycznego dla funkcjonowania współczesnej cywilizacji kształtowanie i następnie wdrażanie polityki energetycznej oraz powiązanej z nią polityki klimatycznej musi uwzględniać cały kontekst i wagę sektora energetycznego zarówno w jego wymiarze globalnym, jak i krajowym i regionalnym. Chodzi tu o tak kluczowe kwestie, jak chociażby ekonomiczne i społeczne koszty transformacji energetyki, uwzględnienie potencjału w tym zakresie po stronie poszczególnych państw członkowskich, wpływ tej transformacji na konkurencyjność europejskiej gospodarki, zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego (traktowanego również jako element bezpieczeństwa narodowego państw członkowskich i ich obywateli) czy też stymulowanie rozwoju gospodarczego i technologicznego.

Jako że kompetencje odnoszące się do regulowania powyższych zagadnień są w zróżnicowany sposób rozłożone pomiędzy UE a jej państwa członkowskie, jak najbardziej zasadna jest krytyczna analiza podstaw prawnych, celów, instrumentów i dotychczasowych założeń oraz kierunków rozwoju unijnej polityki energetycznej i polityki klimatycznej.

*Lukasz Gołąb
Bogumił Szmulik*